

VOORDRACHT

OVER

TRANSVAAL

Gehouden te Mechelen, door Fr. Van den Bergh

OP 9 NOVEMBER 1899

TER GELEGENHEID

VAN

het vertrek van Dokter COOLEN

EN

VERKOCHT TEN VOORDEELE

DER

Belgische Ambulancie

MECHELEN

Drukkerij ED. VAN DOESELAEER,

BRUUL, 64.

VOORDRACHT

OVER

TRANSVAAL

gehouden te Mechelen, door Fr. Van den Bergh

OP 9 NOVEMBER 1899

TER GELEGENHEID

VAN

het vertrek van Dokter COOLEN

EN

VERKOCHT TEN VOORDEELE

DER

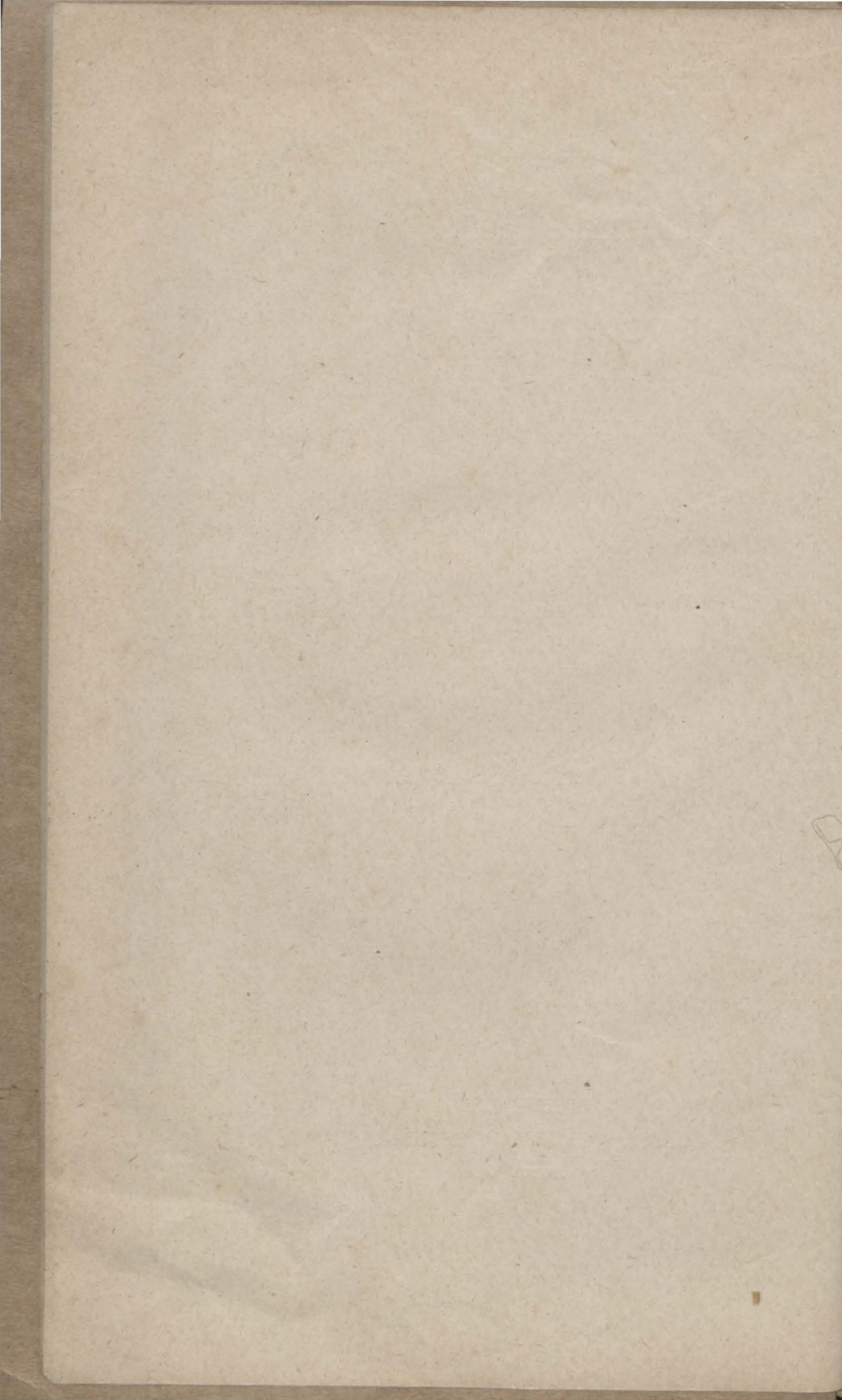
Belgische Ambulancie

MECHELEN

Drukkerij ED. VAN DOESELAEER,

BRUUL, 64.

VOORDRACHT

gehouden door Fr. VAN DEN BERGH,

DEN 9 NOVEMBER 1899.

DAMES, HEEREN,

Toen mij de vereerende taak werd opgedragen in deze vergadering het woord te voeren, vroeg ik mij af, of ons, als Belgen, de plicht niet is opgelegd lijdelijke toeschouwers te blijven van den ongelijken strijd van den reus Goliath tegen den herdersknaap David, van Engeland tegen Transvaal.

Men zegt en men schrijft immers, dat Engeland in 1830 onze onafhankelijkheid heeft bewerkt?

Ik ondervroeg mijn geweten en mijn geweten sprak : neen ; nooit heeft Engeland, aan de Belgen, zoo min als aan eenige andere natie, andere dan berekende diensten bewezen ; Engeland was en blijft het land van de eigenbaat, het land van het egoïsme, alles opofferende, tot de politieke eerlijkheid toe, om goud te winnen.

Ik bewijs :

Bij den val van den gekroonden soldaat, Napoleon, was de erfprins van Holland verloofd met de dochter van den prins-regent van Engeland. Bij hare meerderjarigheid moest deze prinses den Engelschen troon beklimmen, bij den dood zijns vaders moest de erfprins de kroon dragen van het pasgevormde koninkrijk van

Holland. Was het dan geene slimme berekening van Engeland, België met Holland te vereenigen, om beide landen, vroeg of laat, onder Engelschen invloed te brengen?

Maar voor koningsdochters, zoo min als voor burgersmeisjes is de liefde bestendig van duur, en de beleediging den prins van Oranje in 't openbaar, op een bal van 't hof, aangedaan, was oorzaak, dat hij onmiddellijk uit Londen vertrok.

Wat moeite de prins-regent bij zijne dochter ook aanwendde, de liefdeband was en bleef verbroken.

Dat de Engelsche vooruitzichten schipbreuk leden, kon niet ongedaan maken, dat door het Congres van Weenen, België en Holland eenige maanden vroeger, waren versmolten tot een koninkrijk, dat eene prachtige toekomst te gemoet ging : Holland den zeehandel en de rijkste kolonieën der wereld, België eene opkomende en reeds bloeiende nijverheid ; eene bevolking, die heden 12 millioen zielen zou bereiken ; eene legermacht van 250.000 man, groot genoeg om den vreemden overweldiger tweemaal te doen nadenken, alvorens den voet op ons grondgebied te zetten, en niet belangrijk genoeg om inlandsche heet-hoofden van veroveringsplannen te laten droomen.

Engeland zag dat met leede oogen, de bloei der Vereenigde Nederlanden moest gestuit worden, die schoone toekomst vernietigd : Engeland legde een zwaar gewicht in de schaal, toen te Londen de scheiding der broederlanden door de mogendheden werd gewogen en eene politieke volkenmoord gepleegd. Voor die volkenmoord zijn wij Engeland geenen dank verschuldigd !

Anderen spreken van den drukken handel, welken ons land met Engeland drijft, Antwerpen vooral, Mechelen ook. Geloof mij, indien Engeland bij dien handel niet het grootste belang vond, niet uit liefde voor het kleine Belgische volk zou het onze voortbrengselen koopen.

En al ware het anders, dan nog moest de stem der waarheid luider spreken dan het eigenbelang, niet naar het rinkelen der goudstukken maar naar het fluisteren van ons geweten moeten wij luisteren, wanneer ginder

in het verre zuiden een volk, moedig en klein als wij, een broedervolk, het aandurft zijne vrijheid tegen eenen overmachtigen en overmoedigen vijand te verdedigen. Handelden wij anders, dan waren wij geene Vlamingen meer, maar Engelschen, en Vlamingen willen wij blijven !

De strijd aan den zuiderhoek van Afrika, die ieders bewondering wekt, is de kamp der Vlaamsche gemeentenaren der 14^e eeuw tegen het groote Frankrijk en die in den Guldensporenslag zijne ontkenning kreeg. Paul Krüger heette toen Pieter de Coninck, Jan Breydel is nu Piet Joubert.

De strijd der Boers is de heldenkamp van de Geuzen der 16de eeuw tegen Spanje, dat toen zoo groot was en machtig, dat het nooit de zon over zijne bezittingen zag ondergaan. En toch moesten de Spaansche legers van duizenden huurlingen volgende op andere duizenden, eindelijk zwichten voor de handvol ontombare Bataven, die hunne vrijheid wonnen met hun bloed.

En toen de bulderende oorlogsstem had gezwegen, brachten de Hollanders hunne bedrijvigheid over op het gebied van zeehandel en werden de rijkste natie der wereld, voor wie Engeland zelf moest zwichten, wanneer De Ruyter en Tromp de Engelsche vloot in den drie-daagschen zeeslag hadden vernietigd.

Het vasteland was den Hollander voor zijnen handel weldra te klein, hij richtte zijne blikken naar het Oosten : hij zou Spanje en Portugal den alleenhandel in Indië gaan betwisten.

Die handel werd alsdan over Alexandrië langs Egypte en de Roode Zee gedreven ; een zeeweg, korter en zekerder, werd gezocht. Reeds in 1486 had Johan II, Koning van Portugal, Bartholomeus Diaz met twee open vaartuigen gelast langs de kusten van Afrika te zeilen. De stoute zeevaarder stevende rond de Zuiderpunt van Afrika en bereikte de Algoa-baai. De stormen, die zijne twee zwakke schepen bij de Kaap overvielen, deden hem die punt noemen « *de Kaap der stormen* » ; maar de Koning zag er de vervulling in zijner wenschen, de hoop Indië langs

daar te bereiken en doopte de zuiderpunt van Afrika met den naam « *Kaap der Goede Hoop* », dien ze tot heden heeft behouden.

Tien jaar later bereikte de Portugees Vasco de Gama den Indischen Oceaan en zette het eerst den voet op Afrikaanschen bodem op Kerstdag — dies natalis Christus — en de plaats, waar hij was aangeland, droeg sindsdien den naam « *Natal* ». De Portugeezen konden zich nochtans in Afrika niet staande houden ; en eerst 100 jaar later, in 1595 bereikte de Hollander Houtman de Indiën langs de Kaap der Goede Hoop : de Oost-Indische maatschappij, die zooveel voor den bloei van den Hollandschen handel heeft gedaan, kwam tot stand.

In 1652 werd Van Riebeeck met 60 Hollanders en 30 soldaten naar het Zuiden van Afrika gezonden, om er eene kolonie te stichten. Onder die kolonisten was één Vlaming, Jan Van Passelt, een bekwaam brouwer van Gheel. Van Riebeeck had drie maand en half noodig om op zijne bestemming te komen, terwijl die reis nu in zeventien dagen wordt afgelegd.

Hij kocht er van de Hottentotten den grond, waarop de Kaapstad werd gebouwd. De kolonisten drongen steeds verder vooruit en in het begin der 18^e eeuw telden zij reeds 4000 blanken.

Hun getal was merkelyk versterkt geworden, nadat Lodewijk XIV, voor zijne vleiërs « *le Roi Soleil* », door het intrekken van het Edikt van Nantes, in 1685, de protestanten uit zijn rijk had verdreven. Meer dan 50.000 familiën verlieten Frankrijk en gingen grootendeels een toevluchtsoord zoeken in het vrije Holland. Maar niet allen konden daar een bestaan vinden en 300 hunner scheepten in voor de Kaapkolonie. Onder hen waren de Duplessis', de Dutoit's, de Joubert's, de Cronjé's, de Villon's, die zich oplosten in het Hollandsch element, zoodat in 1790 hun laatste afstammeling stierf, die het Fransch als moedertaal gebruikte.

Wanneer nu, op het einde der vorige eeuw, Engeland met Frankrijk in oorlog geraakte, legde Engeland de hand

op de Kaapkolonie, zoo gezegd, om ze voor Holland te bewaren ; maar gaf ze nooit meer terug.

De Engelsche gouverneurs zagen weldra, dat zij daar te doen hadden met eën volk, dat de vrijheid huldigde boven al en dat rechten durfde eischen nevens plichten. Die fiere kolonisten moesten vernederd worden, men zou het hun wel leeren ootmoedig den nek te buigen naar den wil van den meester. Geen beter middel daarvoor dan hen te bedreigen in hun stoffelijk bestaan.

De Boer leidde een patriarcaal leven : Kaffers en Hottentotten hoedden zijne talrijke kudden hoornvee, schapen en geiten ; terwijl hij zelf zijne bezittingen rondreed en met het geweer in de hand strijd voerde tegen leeuwen, tijgers, hyena's, olifanten, rhinocerossen en er zijn gebied van zuiverde.

Zoolang de Engelschen zich met zijne zaken niet hadden bemoeid, was hij zeer goed met de wilde stammen uit den omtrek overeen gekomen ; maar nu de Engelsche missionnarissen, voor wie de bekeering der negers hoofdzak was en voor wie de belangen der Hollandsche kolonisten niet golden, openbaar de verdediging namen van Kaffers en Hottentotten tegen de Boers, was er geen houden meer aan. De zwarte bedienden verlieten de hoeven om naar de zendelingstaties te vluchten, waar zij kosteloos onderhouden werden en hunne meesters van de gruwelijkste misdaden beschuldigden. Doch het geregeld leven der zendelingstaties kon niet lang aan die wilde naturen bevallen, zij zwierven weldra bij benden rond de boerenbezittingen en werden de geleiders der bloedgierige Kaffers en Zoeloes, die de hoeven der Boers in brand staken, vrouwen en kinderen vermoordden en duizenden stuks vee meesleepten. De Boers kloegen lang vruchteloos bij de regeering, tot eindelijk, 31 December 1834, kolonel Smith door den gouverneur der Kaap werd uitgezonden om gezamentlijk met de Boers de wilden te tuchtigen. De Boers werden vooruitgezonden, de troep volgde ; door de koornvelden der Kaffers ging de tocht, de oogst werd plat gelegd, de Kaffers achteruitgedreven,

een gedeelte van het gestolen vee teruggenomen. Maar dit vee kregen de Boers niet terug, het werd door de Engelschen verkocht om hunne oorlogskosten te dekken, alsof Engeland aan zijne gedwongen onderdanen geene verdediging verschuldigd ware!

't Schoonste van al nog : de gouverneur der Kaap ontving eene berisping van Londen, om de Boers geholpen te hebben tegen de Kaffers, die — volgens het schrijven — in hun recht waren. Alsof de Engelsche gouverneur, die ter plaatse was, het niet beter wist.

De Boers teekenden, verontwaardigd, beklag aan tegen dien laster en beschuldigden Engeland die eerloosheid uitgevonden te hebben, om de beloofde schadevergoeding voor geleden verliezen niet te moeten betalen en waarvan het beloop op 7 1/2 millioen frank was geschat.

Zij betoonden hoe zij, meer dan de Engelschen, menschlievend waren en de negers met zachtheid behandeldden. Wat er ook van zij, men is geneigd Engeland het recht te ontzeggen zich op te werpen als verdediger der wilde stammen, wanneer men leest, wat de Rotterdamsche Courant van 14 Juni 1896 mededeelt van een jong mensch, die, nu drie jaar geleden, onder Cecil Rhodes den krigstocht medemaakte tegen de Matabelen :

« Het is een groot vermaak — schrijft die jongeling — op die negers te schieten en ze te zien vallen als kegels. Ze moeten grootendeels worden uitgeroeid, wat de eenige manier is om ze klein te krijgen. Zij, die wij vóór de stad, of waar ook, in handen krijgen, worden óf als schietschijf gebruikt, óf opgehangen, en wel zóó, dat wij de koord aan eenen tak knoopen en de kerels met de strop om den hals in den boom klimmen, waarna zij zelve naar beneden moeten springen. En dat is zulk een aardige manier, dat fotografen er afbeeldingen van namen. »

Mannen, die in 1896 nog zoo handelen, zouden zich moeten herinneren, dat in het huis van een gehangene van geene koorden dient gesproken.

Eene reeks processen, waarin de Boers, wegens mis-

handeling van kleurlingen te recht stonden, bewezen, door monde van Engelsche rechters, hoe nietig en overdreven de beschuldigingen waren tegen de Boers ingebracht, en draaiden meestal op eene vrijspraak uit. Die beschuldigingen, door Engelsche zendelingen uitgelokt, en die het gezag knakten van den Boer op zijne onderhoorigen, verbitterden de kolonisten, zoodat een zekere Bezuidenhout, beticht van mishandeling van eenen Hottentot, weigerde voor den rechter te verschijnen. Soldaten werden naar de hoeve gezonden van Bezuidenhout, die zich gewapend, met eenen halfblanken bediende, in eene rotskloof had verscholen. De soldaten vuurden : Bezuidenhout viel dood, de bediende gaf zich over en toen de verwanten van Bezuidenhout zijn lijk kwamen begraven, zwoeren zij die daad van geweld te wreken. De Boers werden tot eene gewapende bijeenkomst opgeroepen door rondgaande brieven.

Een dezer brieven viel in handen van de Engelschen : Prinslo, een der saamegzworenen, werd gevangen genomen. Vierhonderd Boers kwamen de invrijheidstelling van Prinslo vragen : die werd geweigerd ; de gewapende macht werd tegen hen uitgezonden ; eenigen gaven zich over, maar de meesten weken achteruit, om zich elders te versterken.

Later gelukte het der regeering de aanleiders in handen te krijgen : zes werden ter dood veroordeeld, voor éenen veranderde de gouverneur de straf in levenslange verbanning ; de vijf anderen werden opgeknoopt op eene plaats, sedertdien Slagtersnek geheeten. De galg, inderhaast opgetimmerd, zakte ineen onder het gewicht der vijf krachtige lichamen. Vrouwen en kinderen, vrienden en bloedverwanten, daar tegenwoordig, zagen daarin een wenk van God dit vonnis niet uit te voeren ; zij smeekten om genade voor de halfverwurgde slachtoffers. Het hielp niet : de veroordeelden werden opnieuw opgeknoopt en een kreet van afgrijzen ging op door gansch het boerenland. Die wreedheid groef eenen afgrond tusschen de Engelsche meesters en de Hollandsche kolonisten en tot

heden nog zeggen de Boers : Veel kunnen wij vergeven van het vele kwaad, door de Engelschen ons aangedaan, maar Slagtersnek kunnen wij nooit vergeten !

Eene andere grief der bevolking was hetgene de Boers noemen « de bedrieglijke bankroet der regeering. »

De hooge jaarwedden der talrijke Engelsche ambtenaren had het geldwezen der kolonie in eenen moeilijken toestand gebracht. Banknoten van 4 schilling of 5 frank werden in verplichten omloop gebracht, zoo iets als de Fransche assignaten ten onzent. In 1824 werden die banknoten te Londen ingetrokken en tegen 90 cents uitgewisseld, iets meer dan het derde hunner waarde. Dat was niet alles : de Engelschen schaften in 1838 de slavernij af, die in de Vereenigde-Staten van Amerika tot 1863 bleef voortbestaan. Deze maatregel was voorzeker prijzenswaardig, maar men hadde daarvoor wel een ander tijdstip kunnen kiezen dan de maand December, toen de oogst rijp te velde stond. De vrijverklaarden verlieten voor het grootste deel hunne meesters en de oogst bleef dit jaar op het veld staan rotten. De Engelsche regeering schonk vergoeding voor de vrijverklaarde slaven, ja, maar niet het vijfde deel der waarde, en tot heden berusten in de kas der Kaapkolonie meer dan 5.000 pond sterling, 125.000 frank, die de Boers, als ontoereikende vergoeding, weigerden te ontvangen.

Wanneer het nu klaar bewezen was, dat de Engelschen den volledigen ondergang wilden der Boers, besloten deze te trekken, dat is de streek te verlaten, om elders een nieuw vaderland te zoeken. De landerijen werden voor spotprijzen aan Engelsche kolonisten afgestaan, de stevige ossenwagens met witlinnen kap werden bereid, de acht koppelen ossen ervoor gespannen, wat tilbaar was opgeladen, de manden met kippen en ander gevogelte er onder gehangen, de Kafferknecht met de meterslange zweep bij de trekdieren, de Boer met zijne zonen te paard nevens den wagen ; en dan de wildernis in naar het Noorden, waar de kudden reeds waren vooruitgezonden. De tocht leidt over hooge bergen,

waar de wagens met al de kracht der zestien aangespannen ossen moeten tegen opgesleept worden, met gevaar elk oogenblik in eenen afgrond te storten; ook door rivieren waar, bij droog weder, kan doorgewaad worden, maar die aanstonds tot stroomen zwellen na een van de talrijke plasregens van den zomer. Maar geene rivieren zoo breed, geene bergen zoo hoog waren in staat den Afrikaanschen Boer te ontmoedigen. Dit trekken was iets als de natuurdrift der vogelen, die het onherbergzaam oord verlaten, om eene betere woonplaats op te zoeken.

Niet allen te zamen, tot eene sterke massa vereenigd, vertrokken de Boers: de groote trek, zooals de landverhuizing van 1836 wordt genaamd, duurde vijf jaar lang. Tienduizend personen verlieten de Kaapkolonie. Verwanten en kennissen voegden zich, zooveel mogelijk, bijeen: 200, 400 man met 50 tot 100 wagens. De eenen vestigden zich aan de overzijde der Oranjerivier, de anderen wilden hoogerop, zoo ver mogelijk van de Engelschen, en trokken over de Vaal. De twee eerste gezelschappen, die zich over de Vaal waagden, werden door de Matabelenkaffers totaal vermoord en de achter aankomenden, door vluchtelingen verwittigd, hadden nauwelijks den tijd hunne 50 wagens tot een vierkant te schikken, waarvan de tusschenruimten met doornstruiken werden toegestopt. Een lager, zooals de Boers dat noemen. Daarbinnen verdedigden de kolonisten zich dapper, zij doodden vele vijanden, maar konden niet beletten dat, buiten het lager, het grazende vee, 6.000 stuks hoornvee en 40.000 schapen, door de wilden werd weggevoerd. Niet één os bleef hun over om vóór de wagens te spannen. Boden werden uitgezonden en de hulp ingeroepen der vrienden aan de Oranjerivier gebleven. De stoute voorttrekkers gingen terug, vestigden zich op blijvende wijze tusschen de Vaal en de Oranjerivier en stichtten daar den Oranje-Vrijstaat, wiens inwoners nu aan de zijde der Transvalers strijden.

Een ander gedeelte der landverhuizers had den onge-

looflijken tocht over het Drakengebergte ondernomen en ging naar Natal, waar Dingaan, de koning der Zoeloes, de inboorlingen had uitgemoord; den bodem schoongemaakt, zooals de wilden zeggen. Dingaan ontving de afgevaardigden der Boers met vriendschapsbewijzen en verkocht hun den grond, waarop de kolonie van Natal nu is gevestigd. Maar toen de hoofdman, Retief, met zijne zestig gezellen, den terugtocht naar hunne achtergebleven tochtgenooten wilden ondernemen, om verslag van hunne zending te doen, wilde Dingaan hen eerst feestelijk in zijn dorp onthalen. Te midden der Zoelodansen, die te hunner eere werden uitgevoerd, hief Dingaan eensklaps de armen boven het hoofd en riep: slaat de duivels dood! De 61 boers, tot eene massa opeengedrongen, verdedigden zich met hunne messen, maar konden het tegen de lange assagaies of lansen niet lang uithouden: zij werden geboeid naar afgelegene plaatsen gesleept, gemarteld en vermoord en hunne lijken den roofvogels ten prooi gelaten.

Dingaan, door het welgelukken van zijn verraad aangemoedigd, trok op tegen de achtergebleven boerenafdeelingen, die, geen kwaad vermoedende, op eenen grooten afstand van elkander legerden, langs de Blauwkransrivier. Ter plaatse, nu Weenen genaamd, werd eene gansche afdeeling landverhuizers vermoord, mannen, vrouwen, kinderen, en de Zoeloes werden eerst op de vlucht gedreven, toen talrijke andere emigranten ter hulp aankwamen.

Zooveel tegenspoed en gevaren ontmoedigden eindelijk de trekkers; sommigen spraken van terug te keeren en zich in Godsnaam toch maar aan de Engelschen te onderwerpen. Maar dan staken de vrouwen de hoofden omhoog: terug! neen, dat nooit! zeiden zij, en zij spraken den mannen weer moed in het hart. Men besloot in dichtgesloten schare vooruit te trekken, dwars door het land van Dingaan en elken avond de wagens tot een sterk lager te schikken. Het duurde niet lang of zij werden, 16 December 1838, aangevallen door eenen zwerm van

12.000 vijanden. Drie duizend Zoeloes werden gedood, evenveel gekwetst; de rivier, waarbij de slag werd geleverd, kreeg den naam van Bloedrivier en de 16^e December heet nog bij de Transvalers de Dingaansdag en wordt als een nationale feestdag gevierd.

Pretorius, die aan het hoofd stond der inrukkende Boers, achtervolgde met 350 man den verslagen Dingaans; zij dwongen hem tot onderwerping en kwamen terug in bezit van 6.000 stuks hoornvee. Zij hadden de plaats bezocht, waar nog de lijken lagen van hunne 61 vermoorde makkers; in eene lederen tasch op het lijk van Retief vonden zij de verkoopakte door Dingaans met een kruisken geteekend en waardoor de grond rond Natal in rechtmatig bezit der Boers werd gesteld.

Het was een bloedige Calvarieberg geweest, dien zij, sedert hun vertrek uit de Kaap, hadden beklommen; zij hadden den langen weg met hunne lijken bezaaid, den grond met hun geld gekocht, het beloofde land was bereikt, zij waanden hun lijden ten einde, de vrijheid verscheen, maar ook... de Engelschman. In 1842 daagden de Engelschen op met land- en zeemacht en verklaarden hun eigendom allen grond, waar de Boers zich hadden neergezet of, zich in het vervolg nog zouden nederlaten!

De Boers grepen naar de wapens, met afwisselende kansen duurde de strijd, de Engelschen spanden aan met de Kaffers en in 1845 werd het nieuwe grondgebied door het heerschzuchtige Engeland ingepalmd.

Sommige Boers van Natal onderwierpen zich, maar de meeste verlieten hunne bezittingen, om zich bij hunne broeders van Oranje-Vrijstaat te voegen. Doch daar ook had Engeland zijne roovershand neergelegd en Oranje-Vrijstaat zijn eigendom verklaard. Dan hoogerop maar, onder Engelsch gebied, dat nooit! En de vrijheidszonen togen over de Vaal, zij kochten grond van de Amazwazies en vestigden zich in de districten Lydenburg en Zoutpansberg.

Pretorius sloeg zich neder bij de Magaliesbergen en daar verrees weldra de stad Pretoria.

Engeland wanhoopte eindelijk die ontembare trekkers ooit onder zijn juk te brengen; het sloot met hen, 17 Januari 1852, het tractaat der Zandrivier en erkende de volledige onafhankelijkheid van den Staat benoorden de Vaal. Twee jaar later, 1854, werd ook de Oranje-Vrijstaat onafhankelijk verklaard, en nu mochten de Boers hopen, dat hunne lijdensgeschiedenis ten einde was.

Ongelukkiglijk ontstonden onder de Boers, van 1861 tot 1864, inlandsche twisten voor het presidentschap en met den Oranje-Vrijstaat voor de grensregeling. De Kaffers maakten er gebruik van om steeds stoutere invallen te wagen, maar werden eindelijk overwonnen en waren gedwongen om vrede te smeeken.

Engeland liet die kans niet voorbijgaan, zonder zich met de aangelegenheden der Boers te bemoeien.

In 1877 kwam Shepstone, als speciale commissaris harer Britsche Majesteit, de Transvalers vriendelijk berichten, dat Engeland verplicht was tusschen te treden bij de steeds groeiende stoutheid der Kaffers, dat hij voor alle verzekering een troepje soldaten op de grenzen gereed had en dat Transvaal was geannexeerd!

Noch min noch meer: zoo iets in den trant van de Jamesonbandieterij, maar met meer sluwheid en minder geweld bewerkt.

Transvaal protesteerde tegen zulke verkrachting van volkenrecht; eene commissie, waarvan Krüger deel uitmaakte, werd naar Londen gezonden; het antwoord luidde: dat zoolang de zon zou schijnen, Transvaal Britsch gebied zou blijven.

Eene algemeene volksvergadering kwam, niettegenstaande het verbod van Shepstone, bijeen en weer vertrok Krüger naar Engeland met 6.600 handteekens op 8.000 burgers, die beklag indienden tegen de inlijving van het land. Niets hielp, hem werd geantwoord; dat eerder de golven van de Vaal naar hunne bronnen zouden terugkeeren, dan de Boers het land nog regeeren.

Shepstone kon niet verhinderen, dat andermaal eene volksvergadering plaats vond te Wonderfontein, waarop 6.000 welgewapende burgers verschenen en eenparig het besluit uitdrukten, dat men verlangde de regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek hersteld te zien, want daar men nimmer vrijwillige onderdanen van de koningin van Engeland geweest zijnde, ook niet langer als dusdanig verlangde behandeld of gerekend te worden.

Het gevolg was, dat Pretorius, de voorzitter der vergadering, en Bok, de secretaris, gevangen werden genomen; doch eenige dagen later weer in vrijheid gesteld; zelfs poogde Shepstone Pretorius door schitterende aanbiedingen te verleiden zijn land te verraden. Er was nog geen gewapende tegenstand, maar eene schijnbaar nietige omstandigheid bracht de ontkenning. Het regelmatig binnenkomen der belastingen werd door de ambtenaren in Engeland aangegeven als een bewijs, dat de Boers met de annexatie verzoend waren.

Bezuidenhout, een afstammeling van den naamgenoot van 1816, weigerde zijne belasting te voldoen, zonder protest. Hij stoorde zich niet aan de dagvaarding. Zijn wagen werd aangeslagen en zou publiek verkocht worden den 11^{den} November 1880. De Boers van het district verzamelden op de marktplaats onder hunnen commandant Cronjé, beletten de verkooping en voerden den wagen mede. Soldaten werden gezonden, de burgers schaarden zich rond de woningen van Cronjé en van Bezuidenhout. Krüger kwam tusschen beiden; hij had eene samenspraak met den Britschen secretaris Hudson en voorkwam het nutteloos bloedvergieten. Hij riep de Boers samen op eene vergadering te Paardenkraal den 16^{den} December 1880 en daar werd het volgende ultimatum aan Engeland gestemd:

« Het volk der Zuid-Afrikaansche Republiek heeft Vrijdag, 12^{den} December 1879, zijn wil veropenbaard, en gaat er nu toe over, dien door besluiten te bevestigen. De tijd van memories aan de Engelsche regeering is voorbij, langs dien weg is geene redding mogelijk. De

ambtenaren van Hare Majesteit, de koningin van Engeland, hebben door hunne onware en valsche voorstellingen de deur tot Haar en tot het Parlement gesloten. Dit is voor hunne verantwoordelijkheid. Het volk heeft gedaan, wat het kon, nog eens en nog eens zou het tot de koningin van Engeland willen gaan; want het volk gelooft, zoo zeker als de zon schijnt, dat indien zij, de koningin van Engeland, en het Engelsch volk, wisten dat hier een volk verdrukt werd, zij het nooit zouden gedooogen. Engeland is overal een beschermer der vrijheid geweest, en zou ook onze vrijheid, die verdrukt wordt, beschermen, maar de ambtenaren van Hare Majesteit, die de noodzakelijkheid van de annexatie blijven verdedigen, bedekken de waarheid en versmoren onze stemmen. Wij kunnen dus niet meer tot Engeland spreken, er is niemand die ons antwoordt ».

En na dien aanhef volgde eene reeks besluiten, twaalf maanden daarna uitgevoerd, letterlijk, woord voor woord, als hadde dien dag op de vergadering van Paardenkraal een profeet Gods gesproken.

Welk plechtig oogenblik : het Recht, dat zich in Afrika onvervaard opricht tegen het geweld van Europa; zij, die wij onbeschaafde boeren noemen, geven eene les van gematigdheid aan de jingo's, de heerenpartij, van het beschaafdste en machtigste rijk van de wereld!

Van zijne verheven spreekplaats, omringd door de Hoofdmannen, besloot secretaris Bok met zware basstem, trillende van aandoening, op de volgende wijze :

« En eindelijk :

Het volk verklaart, dat het met Gods hulp verlangt eene krachtige regeering, eerbiediging van de wet, ontwikkeling en vooruitgang van het land, en dat het belooft, man voor man, te zullen meewerken en de op te treden regeering te verdedigen tot den dood toe.

Zoo waarlijk helpe ons God almachtig ! »

Het was de eed van gansch een volk, die ten hemel klonk; de eed van een wanhopig volk, dat God tot getuige roept van de rechtvaardigheid zijner zaak.

Beradenheid stond op al die getaande aangezichten te lezen ; besloten ontblootten al die krachtige mannen het hoofd ; van rij tot rij, steeds dieper naar achteren zag men de breedgeranden hoeden afnemen en uit de dichtop-eengepakte schare klonk het :

Zoo waarlijk helpe ons God almachtig !

Vreedzame middelen hadden niet gebaat, het geweld moest beslissen ; de boeren, een 5.000 man sterk, gespten het wapen aan tegen Engeland, dat de wereld beheerscht.

Te Potchefstroom lag een Engelsch garnizoen : Cronjé dwong majoor Clarke zich over te geven met 60 man en eenen grooten voorraad geweren en ammunitie.

Den 20sten December 1880 werden 250 Engelschen, op weg naar Pretoria, aangevallen door 300 Boers onder geleide van Frans Joubert. Binnen 10 minuten was de Engelsche kolonel, zelf zwaar gewond, verplicht zich over te geven met gansch zijnen legertrou, bestaande uit 28 wagens ammunitie en geweren, bestemd voor het garnizoen van Pretoria. De Boers hadden slechts twee dooden en vijf gewonden, tegenover 65 gesneuvelde en 90 gekwetste Engelschen.

Dit eerste feit bewees de schietkunst der Boers, die, achter rotsen en struiken verborgen, nooit hunnen man misten ; de Engelschen deden alsdan de overtuiging op, dat zij met geene lafaards te doen hadden.

De Boers hadden hunne macht verdeeld tusschen al de plaatsen, waar Engelsche garnizoenen lagen en ook om de grenzen te bewaken. Duizend man lagen rond Pretoria en sneden die stad af van Natal, waar generaal Colley zich gereed maakte over het Drakengebergte, Transvaal binnen te rukken. Maar Piet Joubert was daarop bedacht, hij bezette met 1.500 man de passen van het gebergte. De voornaamste daarvan was Laing-Nek ten noorden van Newcastle, door de Engelschen bezet en versterkt. Den 16^{den} Januari 1881 rukte Colley met 1.200 man en zes kanonnen vooruit ; doch hij werd zoo warm ontvangen door de Boers, achter de omliggende hoogten verborgen, dat de Engelschen bij hoopen vielen

en zich in allerhaast buiten het bereik der geweren moesten stellen.

Colley deed, onder bescherming der witte vlag, de toelating vragen de dooden en gekwetsten weg te ruimen, wat hem gereedelijk door Joubert werd toegestaan en waarbij de commandanten der Boers hem behulpzaam waren.

Dat was de tweede nederlaag: bij ieder stond de overtuiging vast, dat de Transvalers zouden vrij zijn of sterven!

De Boers wisten, dat generaal Colley, belangrijke versterkingen uit Pietermaritzburg verwachtte.

De vechtgeneraal Smit trok met 200 Boers te paard rond het kamp van Colley om die versterkingen den pas af te snijden. Doch generaal Colley had die beweging geraden, hij trok op zijne beurt uit zijn kamp met een groot gedeelte zijner troepen om den weg vrij te houden, want hij had niet alleen dringende behoefte aan soldaten, maar ook aan levensmiddelen. Bij de rivier Ingogo kwam het tot een treffen, de strijd duurde van elf uur 's morgens tot zeven uur 's avonds: Colley moest het gevecht staken, daar al zijne kanonniërs door de Boers gedood waren en het grof geschut alzoo nutteloos was geworden. Onder eenen hevigen donderstorm vond hij gelegenheid af te trekken, zijne dooden en gekwetsten op het slagveld achterlatende.

De duisternis was gevallen, de storm woedde voort: wat de Boers, onder den blooten hemel, en vooral de gekwetsten, op den modderigen bodem, dien nacht uitstonden, is onbeschrijfelijk.

Geene andere lfenis genoten de rampzalige slachtoffers voor hunnen brandenden dorst dan de regendruppelen, die zij in den open mond konden opvangen, zonder dat iemand, gedurende de eeuwenlange uren van den nacht, eene poging kon aanwenden om hunne smarten te lenigen.

Eerst des anderen morgens liet Colley zijne gekwetsten afhalen en zijne zeventig gesneuvelden begraven. De Boers

hadden van hunnen kant slechts acht man te betreuren. Dat was de derde nederlaag, de angst zonk den Engelschen in het hart, de Boers blaakten van geestdrift en Europa luisterde verbaasd naar de heldenverhalen, die zoo onge-looflijk en grootsch klonken, als waren zij een weergalm van den grijzen voortijd.

Na eenen stouten verkenningstocht, den 19 Februari 1881 uitgevoerd, had Colley zich een juist denkbeeld kunnen vormen van de stelling der Boers: Hij moest den Amajubaberg bezetten, aan wiens voet het kamp der Boers was opgeslagen; van daar kon hij ze uit de hoogte vernielen.

Gedurende den nacht van 26 tot 27 Februari ondernam hij het waagstuk. Twee compagnieën infanterie en cavalerie werden aan den voet van den berg gelaten, 700 man klauterden naar boven, tegen de steile helling op; onmo-gelijk bleek het aanstonds de kanonnen mede te voeren. Vier uren duurde de klimming en toen de Engelschen eindelijk de platte kruin bereikten, konden zij in de duisternis met zelfvoldoening neerblikken op de wacht-vuren der Boers in de diepte.

De Boers waren verloren, hun ondergang was onver-mijdelijk, of er moest een mirakel gebeuren: dit mirakel gebeurde.

Toen Joubert bij zonsopgang naar boven blikte, zag hij de rooibaatjes, zooals de Boers de Engelschen noemen, stevig gevestigd op den top: een arendnest, van waar de verdelging op de weerlooze schapenkudde zou neer-schieten.

Men had verwaarloosd den Amajuba te bewaken, daar men het onmogelijk dacht dien steilen rotsklomp met een Engelsch leger te beklimmen. En toch waren zij er.

« Jongens — zeide Joubert tot een troepje boeren — julie moet hen daar gaan afhaal. »

Zeventig mannen sprongen vooruit en waren bereid hun leven op te offeren. Terwijl de ossenwagens voor een vermoedelijken aftocht in gereedheid werden gebracht, begon de bestorming te paard tot aan den voet van

den berg en dan te voet omhoog, onder het Engelsch geweervuur van achter de borstwering op den top. Bijna loodrecht moesten de Boers naar boven, zij hingen aan den wand van den berg, alsof zij deel uitmaakten van het steenen bekleedsel; en wanneer zij eene nieuwe dekking wilden bereiken, wipten zij voorwaarts, alsof zij vleugelen hadden.

Boven mocht hoofd noch hand zich op de borstwering vertoonen of een Engelschman werd voor eeuwig tot zwijgen gebracht.

Nooit kwam de lichaamskracht, de vlugheid, de schietkunst en de ontombare moed der Boers beter uit, dan in dien ongelijken strijd van 70 tegen 700, de overmacht boven, de vrijheidszonen beneden.

Wanneer de Boers eindelijk aan twee, drie zijden te gelijk, zwart van kruitdamp en met aangezichten gloeiend van inspanning, op het bergvlak sprongen, had nog een korte maar woedende kamp plaats. De Engelschen gingen op de vlucht, door de jubelende Boers achtervolgd, en velen stortten nog onder den moordenden kogel neer vóór zij de diepte bereikten.

Groot was het verlies der Engelschen, generaal Colley was onder de dooden; allen, die op het bergvlak werden getroffen, waren door 't hoofd geschoten, en nog bewaart men in het Museum van Durban 17 helmen, die op dezelfde plaats een gat dragen boven het vizier, een bewijs dat de boer zeker is van zijn schot bij het mikken op hoofd of hart. Het aantal gedooide officiers was bij al deze ontmoetingen bovenmatig groot, alsof de Boers dezen, eerst en vooral, voor mikpunt kozen.

Het zou ongelooflijk schijnen, ware het niet door stellige bewijzen bevestigd: de Boers hadden bij de bestorming van Amajuba slechts één doode en zes gekwetsten, waarvan een stierf.

Hun reine godsdienstzin schreef dit wonder toe aan de bijzondere bescherming van God, den grooten generaal, die niet wilde, dat zijn volk verdrukt wierde. De

27sten Februari werd sedertdien, nevens den Dingaansdag, tot nationalen feestdag verheven.

De Engelschen, die met de Boers in aanraking waren geweest, voelden zich met verbijstering geslagen, slechts de nieuw aangekomen troepen, tot versterking gezonden, pochten nog op de macht van het Britsche leger :

« Ik — sprak generaal Wood, die Colley kwam vervangen, tot Joubert, met hem over eenen wapenstilstand onderhandelende — ik zal u daar wel wegkrijgen, hier zijn acht eere teekens — en hij wees naar de lintjes op zijne borst — de bestorming van den Amajuba zal mij weldra het negende geven. »

— « Ja, generaal — antwoordde Joubert met zijnen fijnen glimlach — dat is juist het verschil tusschen u en ons : gij vecht voor de eer en wij voor ons recht. »

Generaal Wood begreep en zweeg : de Brit was eens te meer overwonnen en ditmaal op een ander terrein dan dat der wapens.

Engeland vond, dat de les voldoende was, het bleek zoo al ruim genoeg ; president Brand van Oranje-Vrijstaat bood zijne bemiddeling aan en den 3^{den} Maart werd de vrede gesloten onder de drie volgende voorwaarden :

1. Transvaal zou eene onafhankelijke Republiek vormen onder suzeriniteit van Engeland met een Engelschen resident te Pretoria ;

2. Engeland moest het recht hebben troepen door Transvaal te vervoeren ;

3. Transvaal zou, met geenen anderen staat dan Oranje-Vrijstaat, tractaten mogen sluiten zonder goedkeuring van Engeland.

De Staatsraad van Transvaal keurde niet gewillig die vredesvoorwaarden goed, die wel vernederend waren voor een overwinnend volk en minder dan de volkomen onafhankelijkheid van 1852. Maar in alle geval het Transvaalsch bestuur had nu de handen vrij, het was meester in zijn land, want er was uitdrukkelijk bepaald, dat Engeland zich met het binnenlandsch bestuur niet mocht bemoeien. Men wilde het beproeven of, met die voorwaar-

den, regeeren mogelijk was. Het bleek weldra anders en in 1884 werd Krüger met een gezantschap naar Londen gezonden om van Gladstone billijker maatregelen te verkrijgen :

De suzeriniteit werd afgeschaft, de Engelsche resident te Pretoria verdween en geene andere verplichting bleef voor Transvaal bestaan, dan de tractaten met andere mogendheden aan de goedkeuring van Engeland te onderwerpen.

Nu was Transvaal volkomen vrij, nu zou het blijken of er, in vreedestijd, levenskracht zat in die jonge natie.... In weinige jaren werd de groote afstand doorloopen, die Transvaal scheidde van de Europeesche beschaving : 1.200 kilometer spoorbaan werden gelegd om de voornaamste steden te verbinden met Kaapstad, Port-Elisabeth, Durban en Laurenço-Marquez. De bevolking der hoofdstad Pretoria klom tot 12.000 zielen, rijke gebouwen vervingen de hutten met strooien daken, groote magazijnen met prachtige uitstalramen rezen uit den grond, aan het gouvernementspaleis alleen werd 5 millioen besteed, het paleis van de nationale bank, de staatsdrukkerij, de munt moeten niet achteruitstaan voor hunne soortgelijke in Europa.

De banen werden verbeterd ; het onderwijs, nog aan de zorg der ouders overgelaten, werd door den staat ondersteund ; en de nationale taal, het Nederlandsch, werd in de plaats van het Engelsch, als voertaal, bij het onderwijs gebezigd.

Het jaarlijksch budget klom tot 26 millioen, de bloeiende toestand der staatsfinanties liet toe den president 175,000 frank jaarwedde en den staatssecretaris 50.000 frank jaarwedde te betalen ; een vast regiment artillerie van 600 man kon worden ingericht, eene staatspolitie van 2.000 man aangesteld. Steden verzezen, welstand heerschte overal, terwijl de bevolking ongelooflijk snel aangroeide : president Krüger alleen, om maar een enkel voorbeeld aan te halen, heeft 16 kinderen en 50 kleinkinderen ; wanneer zijne zuster, die vóór eenige jaren stierf, zich in het nogal respectabel getal van 170 afstammelingen mocht verheugen.

Die snelle vooruitgang heeft niets, dat verwonderen moet in een land van de uitgestrektheid van Frankrijk en dat slechts eene bevolking telt van 600,000 zielen. De bodem is er zoo vruchtbaar, dat hij, met weinig arbeid, twee oogsten per jaar levert; het klimaat, door de verhevenheid van den bodem, is er uitermate gezond en heeft slechts twee jaargetijden: den winter, koud en droog, als wij zomer hebben; den zomer, warm en regenachtig. Sneeuw valt er nooit dan op de helling der bergen; een dunne laag bedekt soms het water na koude nachten, maar is geregeld te negen uur 's morgens verdwenen onder den invloed van de zon.

Al de gewassen van Europa tieren er welig en daarbij nog tabak en koffie, oranjeboomen, vijgeboomen, olijfboomen, al de voortbrengselen der warme gewesten.

De onmeetbare grasvelden voeden ontelbare kudden, hoornvee, paarden, schapen, geiten, den echten rijkdom van den Boer, terwijl de groote roofdieren meer en meer verdwijnen.

IJzer, koper, houillie, goud, zilver, platina worden er in overvloed gevonden, bijna bij de oppervlakte van den grond.

Transvaal is waarlijk een gezegend land.

Eene haven ontbrak, om rechtstreeks, zonder tusschenkomst der Engelschen van Durban en Kaapstad, de Transvaalsche produkten in de wereld te kunnen zenden. Krüger kocht van de Zoeloes eene strook gronds met de Lucia-Baai: de koop werd vernietigd door Engeland, dat met schrik die snelle ontwikkeling gadesloeg. Kon Transvaal niet bemeesterd worden, men zou ten minste beletten, dat het zijnen heilzamen invloed buiten zijne grenzen zou uitbreiden: de nooit verzadigde Brit legde zijne hand op Beetschuanaland ten Westen van Transvaal en op Matabelen of Rhodesia ten Noorden. Zoo was Transvaal eng ingesloten, die gordel kon toegehaald worden, om bij de eerste voordeelige gelegenheid den jongen staat de keel toe te wringen.

Toen waren de goudvelden nog niet ontdekt. Daar

liep in 1886 eensklaps de mare, dat aan den Witwaterand overvloedig goud was gevonden. De goudzoekers stroomden er henen : Johannesburg rees uit den grond, de groene weiden werden paleizen, schouwburgen, winkels, café-concerts, eene stad van 100.000 zielen werd geschapen, met tramway's, spoorbaan, telegraaf, telefoon, electrische verlichting. Waren het niet de zware ossenwagens der Boers, die onophoudend de straten doorkruisen om levensvoorraad te brengen aan die wriemelende menschenmassa, men zou zich wanen in eene Europeesche hoofdstad. Geen gedacht kunnen wij ons vormen van de weelde daar ten toon gespreid : het inkoopgeld als lidmaatschap voor de Club is er 1.250 frank, en de maandelijksche bijdrage 62,50 frank per lid ; op de paardenkoersen wordt, op eenen enkelen dag, van 18 tot 20 millioen verwed.

Maar welke bevolking ! Het uitschot van al de naties der wereld, er enkel op belust aanstonds millioenen te winnen, door alle mogelijke middelen, eerlijke en oneerlijke, oneerlijke nog het meest. Een enkel voorbeeld : Een oud-rechter van Kimberley liet zich als lid voorstellen in de Club. Hij werd geweigerd.

« Ik geloof het wel — zeide hij tot zijnen berichtgever — ik geloof het wel, dat men mij in die vergadering niet wenscht ; er zijn in de Club te veel oud-bewoners van Kimberley, die redenen hebben mij te haten en die mij nooit zullen vergeven, dat ik een gewetensvol rechter was. »

Ook in den Oranje-Vrijstaat werden onverhoopte rijkdommen ontdekt — en nog wel diamantvelden, als wilde de Voorzienigheid, gelijk de fée van de fabel, den vrijheidstrijd der Boers zegenen.

Op die diamantvelden zetten de Engelsche speculaters zich aanstonds neer en verklaarden ze Engelsch grondgebied ; Kimberley werd er geschapen. Om den Oranje-Vrijstaat te paaien, schonk Engeland hem eene schade-loosstelling van 2 1/2 millioen, terwijl de De Beers-compagnie uit de diamantvelden meer dan 2 milliard en half,

op zes jaar tijds, opdolf, en de grond dan nog Engelsch eigendom bleef.

De goudmijnen van Transvaal staken ook de oogen der Engelschen uit; men zal bekennen, dat er reden toe was, wanneer men weet, dat een Claim of goudveld, door de Robinson-company over een tiental jaren gekocht voor 325.000 frank, thans 68 millioen op de beurs geldt. Voor het jaar 1897 alleen leverden de mijnen van Johannesburg eene massa gouds van de waarde van 300 millioen.

Aanstands kwamen dan ook 185 compagnieën tot stand, opgericht en uitgebuit door een honderdtal mannen, die wederzijds in al de besturen zetelden en de goudmarkt regelden. Het gezamentlijk gestort kapitaal bedraagt 1 1/2 milliard, door bedrieglijke beurspeculaties heeft men dit kapitaal van 1 1/2 milliard doen stijgen tot 6 milliard.

De Europeanen lieten zich als vogelen vangen aan de teerstokken der Engelsche financiers, die, voor zich zelve, de verleidende prospectussen in goud wisten te her-tooveren; en dan weer, voor de aandeelhouders, het gestorte kapitaal in nietswaardige obligaties veranderden. Nog meer goud wisten zij op te visschen uit de zakken hunner lichtgeloovige inschrijvers dan uit de mijnen van Transvaal.

Van de 1 1/2 milliard gestort kapitaal werden slechts 600 millioen besteed aan de goudnijverheid, de 900 andere millioenen waren het commissiegeld van hen, die de zaakjes in de wereld zonden.

Zelfs zijn er in Transvaal 25 mijnen, die nooit eene once goud leverden, maar waarvoor toch het ingeschreven kapitaal werd verbruikt.

Erger zou het er nog toegaan, wanneer de Chartered-company het licht zag. Engeland twijfelde niet of ook in Beetchuanaland, eene Engelsche bezitting, moest de goudlaag van Transvaal doorloopen en ontzaglijke schatten verbergen. Cecil Rhodes, de eerste minister der Kaap, die te Kimberley millioenen had gewonnen, stond aan het hoofd van de reusachtige compagnie; Chamberlain, de Engelsche minister van Kolonieën, de beroemdste

namen van den adel, tot leden van de koninklijke familie toe, waren er in bemoeid.

De Chartered-company kreeg de strook gronds van Beetchuanaland langsheen het Transvaalsch grondgebied in pacht. Maar toen men begon te werken, bleek het aanstonds, dat millioenen waren verkwist en verduisterd, maar dat er weinig goud was te vinden. Het dreigde een Engelsch Panama te worden, waaraan de hoogstgeplaatste personen hunne schitterendste veeren moesten laten. Dat kon verhinderd worden door de hand te leggen op de rijke goudmijnen van Transvaal.

Cecil Rhodes, de Napoleon der Kaap, tot dan zoo gelukkig in al zijne ondernemingen, meende het middel gevonden te hebben. De Engelschen, die ten getale van 16.000 te Johannesburg verbleven, deed men klagen, dat zij door de Boers toch zoo onmenschelijk werden verdrukt, omdat de officieële taal, niet het Engelsch, maar het Nederlandsch was; dat zij wraakroepend hooge lasten betaalden en dan nog geen stemrecht genoten.

Alsof het zoo maar genoeg ware, gaten in andermans grond te boren, de schatten uit den bodem te halen, het verzameld fortuin in Engeland te gaan verbrassen en de Boers voor de ledige putten in den grond te laten zitten!

Zonderling, de goudzoekers, van andere nationaliteiten: Duitschers, Franschen, Hollanders, Belgen, Zweden, kloegen niet; zij bekreunden zich om geen stemrecht in een land, waar zij toch maar tijdelijk waren gevestigd, en vonden het rechtvaardig zich te regelen naar de wetten van de streek, waar zij vrijwillig waren heen gekomen om fortuin te maken.

Eene samenzwering werd te Johannesburg op touw gezet, 2.000 soldaten gehuurd aan 25 frank daags; een brief werd aan dokter Jameson, den handlanger van Cecil Rhodes in Matabelenland, gezonden: dat hij toch te Johannesburg de Engelsche vrouwen en kinderen zou komen beschermen, die door niemand bedreigd werden.

Jameson trok met 600 ruiters uit Matabelenland naar

Mafeking, hij voerde vier veldstukken en acht maximkanonnen mede. Hij hoopte te Johannesburg met de samenzweerdere vereenigd te zijn, alvorens de Boers zich in het geweer konden stellen. Maar hij vergat, dat de Boer slechts zijn wapen van den muur heeft te langden, zijn cartouchengordel over te werpen, een stuk gedroogd ossenvleesch aan den zadel te knoopen en hij zit te paard, tot den tocht gereed.

Reeds te Otto'shoop, het eerste dorp over de Transvaalsche grens, zag de troep van Jameson een Boer in vollen galop wegrennen. Deze bracht het nieuws van den inval te Vensterdorp, vandaar naar Pretoria, van Pretoria naar Potchefstroom en alvorens Jameson, die de telegraafdraden had overgesneden, erop bedacht kon zijn, waren de samenzweerdere te Johannesburg onschadelijk gemaakt en werd de troep van Jameson zelven stap voor stap bewaakt.

Den 1sten Januari 1896 geraakte Jameson aan Dutoit's hoeve, ten Noord-Westen van Krugersdorp. Daar had een eerste gevecht plaats, dat Jameson naar het zuiden deed afwenden. De Boers bezetten den dijk van den ijzerenweg, om allen terugtocht onmogelijk te maken en lieten de 600 ruiters gerust voorttrekken naar Doornkop, waar de overweldigere in eene muizenval zou loopen. Wel beproefde Jameson door de Boers te breken, die zich op verscheidene punten hadden verdeeld, en wel daar waar zich slechts 15 man bevonden. Niettegenstaande zijne maximkanonnen de rotsen, waarachter de Boers verborgen lagen, met eene laag ijzer bedekten, gelukte hem het doorbreken niet.

Zesmaal liet hij stormloopen, maar de vijftien man schoten zoo juist en zoo snel, dat hij er onmogelijk door kon. Telkens wanneer de maximkanonnen begonnen te vuren, verborg zich het vijftiental achter de klippen, vlak op den grond; zoodra het vuren ophield, wisten zij dat er storm zou geloopt worden: zij rezen op en schoten, eerst op de paarden, waardoor verwarring en

vertraging veroorzaakt werd, en dan op de manschappen, waarbij elke kogel zijn slachtoffer vond.

Na den zesden aanval, stak Jameson de witte vlag omhoog, nog vóór de andere afdeelingen Boers, die op het geweervuur afkwamen, het slagveld hadden bereikt.

Commandant Cronjé, die het dichtst in de nabijheid was, gaf den parlementair 25 minuten om tot Jameson terug te trekken en 5 minuten bedenktijd om zich op genade of ongenade over te geven: binnen de 23 minuten kwam het antwoord en legde de troep, die nog ruim 40.000 patronen had, de wapens neer. De Engelsche indringers telden 65 dooden en 40 gewonden, de Boers slechts vijf dooden en eenige gekwetsten.

Hetzelfde verschijnsel had zich ook voorgedaan in den oorlog van 1881, toen het getal gekwetste Boers, voor gansch den duur van den oorlog, nog het tiende deel niet bereikte van dat hunner vijanden.

Maar wat nu met die 600 gevangenen gedaan? Ze overleveren aan het gerecht van Transvaal, dat was voor allen de kogel en dan zou men te Londen daar wel een beentje weten in te vinden, om de regeering der Republiek te beschuldigen 600 Engelsche onderdanen te hebben vermoord.

Krüger bracht het Engelsch ministerie niet weinig in verlegenheid met de landroovers naar Londen te zenden en het Britsch gerecht zelf te laten oordeelen.

Men weet, dat Jameson als een held te Londen werd ingehaald, hij werd er, om den schijn te redden, veroordeeld tot 15 maand gevang, zijne medeplichtigen tot 5 en 6 maand; de soldaten werden op vrije voeten gesteld en keerden aanstonds naar Afrika terug.

Met de saamgezwoornen van Johannesburg was het anders gesteld: dat waren geene Britsche, maar Transvaalsche onderdanen. Vijf hoofdmannen werden ter dood veroordeeld; een hunner was voortvluchtig. Krüger dacht, dat het kostelijk lood zou zijn, dat aan landverraders zou worden verspild, hij liet hun de keuze tusschen den kogel of een losgeld van 2 1/2 millioen. Dat mocht nog

al tellen, maar was toch niet te veel voor het leven van vier millionnaires. Die som werd betaald en voor die 2 1/2 millioen kocht Transvaal krupkanonnen.

Door verrassing was er dus aan de goudmijnen niet te geraken, de hulp van Engeland dan ingeroepen en eenen oorlog bewerkt tegen het hoogmoedige Transvaal !

Het voorwendsel lag vóór de hand : de hooge prijs van het dynamiet, in de mijnen gebruikt ; het zware tarief van den ijzerenweg ; de drukkende belasting en het onthouden van stemrecht aan de uitlanders.

De Transvaalsche grondwet bepaalt, dat slechts hij kiezer is voor den Eersten Raad, het eigenlijk wetgevend lichaam, die burger geboren is. De vreemdeling moet zich doen naturaliseeren en krijgt dan stemrecht na twaalf jaren verblijf :

Engeland zelf is op dit punt nog minder toegevend : het eischt veertien jaar residentie.

De Brit trad op om de zoogezegde miskende belangen zijner stamgenooten te verdedigen, ofschoon de tractaten van '52, van '81 en van '84 uitdrukkelijk bepaalden, dat hij zich met de binnenlandsche zaken van Transvaal niet had te bemoeien.

Krüger toonde zich nogmaals inschikkelijk : voor de punten van stoffelijk belang was hij zeer toegevend en zelfs voor het stemrecht toonde hij zich bereid den tijd van verblijf van twaalf op zeven jaar te brengen. Verder kon hij niet gaan, wilde hij de Engelschen weldra niet in meerderheid zien dringen in den staatsraad en zich daardoor meester maken van bestuur en land.

Engeland eischte dat de verblijftijd op vijf jaar zou worden vastgesteld ; Krüger vroeg, dat het vraagstuk aan eenen scheidraad zou worden onderworpen. Engeland, dat in het vredescongres van den Haag het internationaal scheidsgerecht voor de geschillen onder volken had verdedigd, weigerde het voorstel bij te treden. Het hoopte zijne troepen op langs de grenzen van Transvaal en van den Oranje-Vrijstaat, het rekte de onderhandelingen, om steeds meer troepen te kunnen bijbrengen ; tot Krüger

eindelijk verplicht was een ultimatum naar Londen te zenden, dat den oorlog onvermijdelijk maakte. De Engelsche bladen juichten en schreven, dat Krüger Engeland nooit beter hadde kunnen dienen : nu kon men te Londen Transvaal beschuldigen de aanvaller te zijn ; wij allen weten het beter. Neen het recht is niet aan den kant van hen, die de wreedheid zoo ver drijven de ontplofende dum-dumkogels en de allesverwoestende lydietbommen te bezigen tegen een klein en vreedzaam volk, dat even als wij, Belgen, Hollanders, Zwitsers, vraagt zijne plaats te behouden onder de zon.

Indien de eigenbaat der groote mogendheden ongestraft dien aanslag op het geheiligde volkenrecht laat voltrekken, dan spreekt de openbare meening, dit opperste gerecht, luide in alle landen om de verkrachte zwakheid te wreken en uit te roepen, dat de Engelsche natie zich voor altijd heeft onteerd.

Er is geen verschil tusschen de Britten van heden en den roover Bakelandt, die in het begin dezer eeuw met 50 gewapende mannen in de hoeven van Vlaanderen brak, den boer op eene tafel bond en stroo onder zijne naakte voeten brandde, opdat de smart hem het geheim zou ontrukken, waar zijn geld lag verborgen.

Omdat diezelfde euveldaad, op honderd jaar afstands, nu wij zoo veel meer beschaafd heeten, niet door 50 maar door 100.000 bandieten wordt ondernomen, is er de gruwel niet te minder om.

Bakelandt met zijne roovers lieten hun hoofd op het schavot, de Engelsche ministers en hunne bende goud-dieven worden met eereteekens der Grooten overladen ! Baekelandt had nog den moed zelf te stelen en te moorden, de Engelsche roovers zenden hunne huurlingen en ontkurken thuis champagneflesschen, om op den ondergang der vrijheidslievende Boers te drinken !

Helaas ! voor de natiën, die macht en getal misbruiken tot geweld, bestaat geene rechtbank ; maar er is een goddelijk gerecht, waarvan wij de wetten niet doorgronden, doch waarvan de geschiedenis de vonnissen boekt.

Was het Spanje der 16de eeuw geen almachtige wereldstaat?

Het heeft zich in Amerika en in Nederland, door ongehoorde wreedheden, vergrepen aan het vrije volkenrecht. Hoe zwaar hebben zijne zonen geboet?

Lag Europa niet vijftien jaar lang geknield aan de voeten van Napoleon? Schreef hij niet, de verblinde: God in den hemel en Napoleon op aarde? Zijn troon was gebouwd op lijken, het fluweel van den Cezarszetel was doorweekt met de tranen van duizenden moeders: eene sneeuwvlaag in Rusland brak de toovermacht van zijnen naam, Sedan nam de eer weg van zijn geslacht.

Geloof mij, voor de koninkrijken, zoowel als voor de bijzonderen, slaat eens onverbiddelijk het uur der gerechtigheid, geteekend op de wijzerplaat der tijden.

Alles toont, dat het in het besluit der Voorzienigheid ligt, dat Transvaal de kern worde van eene nieuwe republiek der Vereenigde-Staten van Zuid-Afrika; geene legermacht zal de voltrekking stuiten van dit besluit, evenmin als menschenmacht de zon kan beletten op het gestelde uur naar den horizon te zakken.

Van nu af is Zuid-Afrika voor de Britten verloren, zooals na 1848 de Italiaansche bezittingen voor Oostenrijk. Bullow moge Joubert overwinnen — wat nog te doen is — even als Radetzky Sardinië bij Novara, voor Engeland zullen de dagen aanbreken, die Oostenrijk kende na 1859 en 1866. Een ras, dat zooveel levenskracht bezit als het Zuid-Afrikaansche, waar de vrouw, in afwezigheid van den man, het wapen grijpt om haren haard en hare kinderen te verdedigen tegen den Kaffer door Engeland opgehitst; waar de veertienjarige knaap uit de school vlucht naar het slagveld, om pal te staan aan de zijde zijns vaders; zulk ras buigt niet en wordt ook niet uitgeroëid. Engeland moge zegepralen, jarenlang zal eene ontelbare legermacht en reusachtige geldsommen noodig zijn om den vrijheidskreet in Transvaal te onderdrukken: Transvaal zal de vratige kanker zijn, die de beste levenssappen van de Britsche natie zal vergiftigen.

Wij, klein volk, kunnen niets doen voor de bedreigde broeders, ons woord wordt niet gehoord in de raadszaal der mogendheden; maar kunnen wij de rampen niet beletten, wij kunnen de smarten lenigen. Het geldstuk, dat wij bij het verlaten dezer vergadering schenken zullen, kan, door tijdige hulp, het bestaan redden van een vader van vele kinderen.

Als kruisvaarders der nieuwere tijden, trekken uit alle landen, liefdadige mannen en vrouwen naar de verre gewesten, niet om door het zwaard levens te vernietigen, maar om door de liefde levens aan den dood te betwisten. Wij zijn fier en gelukkig onder hen eenen vriend en stadgenoot te tellen; twintig anderen zouden hem willen vergezellen, de geldmiddelen laten het nog niet toe, hunne beurt zal komen.

Dokter Coolen zal de Belgische vlag, naast die van Holland, Frankrijk, Duitschland en Rusland, laten wapperen op de tent, die hij gaat opslaan in het dal van jammeren, waar, bij wreedheden zonder naam, liefdedaden zonder tal gaan gepleegd worden.

Hij ontvangte onzen innigen dank; onze gedachten en onze wenschen zullen hem volgen; hij zegge aan den broeder van Zuid-Afrika, dat gansch de wereld hem bewondert, en dat, nu de nood voor de deur staat, wij aan den angst van ons hart gevoelen, dat broederbloed zich nooit verloochent.

Goed heil aan den vriend Coolen en hij keere weldra terug met het nieuws van de zegepraal der dappere Boers!

